

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА СПЕЦИЈАЛНУ
ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: *Когнитивни стилови учења адолесцената са дислексијом*

Кандидат: мр. Светлана Обрадовић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је именовао комисију: 12.07.2011. године; Веће за мастер, специјалистичке и докторске студије, Универзитета у Београду, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију

Састав комисије:

1. Др Надежда Крстић, редовни професор, неуропсихологија, 25.11.2009, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду;
2. Др Славица Голубовић, редовни професор, логопедија, 30.03.1998, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду;
3. Др Драгана Бјекић, редовни професор, психолошке и педагошке науке, 27.1.2011., Технички факултет у Чачку, Универзитет у Крагујевцу.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: Светлана (Слободан) Обрадовић

2. Датум и место рођења, општина, република: 16.7.1966, Београд, Савски венац, СР Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 29.06.2010.год. на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитета у Београду „ОСОБЕНОСТИ И СТАБИЛНОСТ ПРОФИЛА ИНТЕЛЕКТУАЛНИХ СПОСОБНОСТИ ДЕЦЕ СА СПЕЦИФИЧНИМ СМЕТЊАМА У УЧЕЊУ“

4. Научна област из које је стечено звање магистра наука: дефектолошке науке, научно подручје: олигофренологија

5. Приказ научних и стручних радова са оценом: Светлана Обрадовић је до сада публиковала, у целини или у изводу, четири рада:

- 1) Обрадовић, С., Крстић, Н. (2010). Сметње у учењу или сметње у препознавању? у: Ковачевић, Ј., Вучинић, В. (ур.). Сметње и поремећаји: феноменологија, превенција и третман, део I. Едиција Радови и монографије, Београд: Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, 421-438, ISBN 978-86-80113-98-2 [M63]
- 2) Обрадовић, С., Максимовић, Ј., Златић, Л. (2010). Идеја и пракса инклузивног образовања у Европи и Србији, Зборник радова Учитељског факултета у Ужицу, 13(12), 223-240, ISSN 1450-6718 [M52]
- 3) Obradović, S., Zlatić, L., Bjekić, D. (2011). Special education in teacher pre-service education, Poster 35TC B Session, The First International Conference „Teachers for the Knowledge Society“, 17-19 March, 2011, Sinaia, Romania, Abstracts, 75, available on http://conference2011.masterprof.ro/images/docs/abstracts_a5.pdf [M34]
- 4) Обрадовић, С., Бјекић, Д., Златић, Л. (2011). Образовање наставника за рад у е-окружењу са ученицима са специфичним сметњама у учењу. У: Даниловић, М., Голубовић, Д., Попов, С. (ур): Зборник радова, књига 1, Чачак: Технички факултет, стр. 316-327 ISBN 978-86-7776-122-6 [M63]

Од наведених, један рад је публикован у домаћем часопису националног значаја (2.), два су објављена, у целини, у зборницима домаћих скупова са међународним учешћем (1. и 4.), а један у изводу, у књизи апстраката са међународног скупа (3.). Сви радови су коауторски. Један од радова (1.) је оригинални истраживачки рад и садржи део података из магистарске тезе, као и податке прибављене током израде магистарског рада који њиме нису били обухваћени. Три рада су стручни радови који покривају проблеме образовања наставника за рад са децом атипичног сазревања и у којима је кандидат допринео деловима који се тичу специјалне едукације и рехабилитације. Радови Светлане Обрадовић, у целини, показују претходно клиничко/дијагностичко искуство кандидата у раду децом и младима са специфичним сметњама у учењу, а нарочито разумевање проблематике њиховог образовања, односно могућности и ограничења интервенције у оквиру образовног система.

III ОБРАЗЛОЖЕНИ КРИТЕРИЈУМИ И РАЗЛОЗИ НА ОСНОВУ КОЈИХ СЕ ЗАСНИВА ПОЗИТИВНА ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Укупан професионални развој Светлане Обрадовић усмерен је ка проблемима деце са развојним сметњама/ометеном у развоју. Тема њеног дипломског рада је била „Чиноци прихваћености деце оштећеног слуха у разреду“ (Одсек за психологију, Филозофски факултет Универзитета у Београду). Првих десет година своје професионалне каријере (1992-2002) провела је као психолог Центра за терапију и рехабилитацију особа са менталним и телесним оштећењима “Μερίμνα Παίδιου Κατερίνης” под контролом Грчког министарства здравља и социјалне политике, да би се од 2002. бавила дијагностичком проценом деце за потребе школског система у Центру за диференцијалну дијагнозу и саветодавни рад, које припада Грчком министарству просвете, Одсеку за специјалну педагогију. Учествовала је у формирању и остваривању три међународна пројекта у области едукације деце ометене у развоју, под научном и финансијском контролом Стручне комисије ЕУ. Са успехом је одбранила магистарску тезу у којој је, поред истраживања специфичности профила интелектуалних способности деце са сметњама учења, анализирала дијагностичке поступке и процедуре у детекцији деце са специфичним развојним поремећајима. Публикованим радовима показала је интерес за истраживачки рад, као и мотивисаност за развијање принципијелних, научно и емпиријски заснованих решења у пружању подршке деци атипичног когнитивног сазревања. Имајући све ово у виду, комисија је сагласна да је кандидат подобан и компетентан за бављење предложеном темом.

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

Комисија предлаже др Надежду Крстић, редовног професора Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, за ментора предложене докторске дисертације.

Проф. Др Надежда Крстић актуелно предаје Увод у неуропсихологију и Развојну неуропсихологију на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, као и Неуропсихологију на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду. Посебно је заинтересована за област неуропсихологије развојног доба, о чему говори већина њених објављених истраживачких и теоријских радова. Дугогодишње клиничко искуство на Одсеку за (дечју) неуропсихологију и Одсеку за клиничку неурофизиологију Института за ментално здравље у Београду (1988-2009), као и учешће у већем броју националних и међународних истраживачких пројеката који су се односили на децу са развојним или стеченим неурокогнитивним сметњама (на пример, *Неуропсихолошка дијагностика и рехабилитација дефицита виших кортикалних функција у деце са жаршиним оштећењима мозга*, *Неуропсихолошка и неурофизиолошка дијагностика и рехабилитација когнитивних поремећаја деце након акутне трауме мозга*, *Социјалнопсихијатријска, клиничка и неуропсихолошка истраживања психијатријских поремећаја у детињству и адолесценцији*) чини је посебно подобном за ментора предложене докторске тезе.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

Оцена:

1. формулације назива тезе

Назив *Когнитивни стилови учења адолесцената са дислексијом* на прихватљив начин одражава предмет истраживања; комисија га сматра подобним насловом предложене докторске тезе

2. предмета истраживања

Истраживање стилова учења у популацији деце атипичног сазревања представља актуелну тему у савременој педагошкој психологији, док је препознавање њихових специфичности у овом домену питање од посебног значаја за специјалну едукацију и рехабилитацију. Истраживање карактеристика когнитивне обраде код развојне дислексије у нашој популацији тема унутар које још увек поседујемо изузетно скроман корпус емпиријских података. Понуђени предмет истраживања има свој теоријски (расветљавање патолошког али и нормалног неурокогнитивног развоја), као и практични значај (формулисање принципијелних модела интервенције и побољшање квалитета образовања код деце са специфичним сметња у читању). Према свим наведеним карактеристикама, комисија сматра предмет истраживања подобним.

3. познавања проблематике на основу изабране литературе

Кандидат у свом предлогу нуди 86 референци које већином припадају високо рангираним научним часописима, од чега око трећину представљају чланци публиковани од 2005. до данас. Понуђеним насловима релативно равномерно су покривени теоријски оквир рада и емпиријски подаци из досадашњих истраживања везаних за понуђену тему. На основу овога, комисија сматра да кандидат познаје проблематику у коју се упушта.

4. циљева истраживања

Кандидат предлаже експлоративну студију која има за циљ да се утврди да ли стилови учења засновани на преференцији прецептивног модалитета (Флемингов визуо-аудио-читање/писање-кинестетички модел) адолесцената са дислексијом одступају од оних које развијају њихови вршњаци типичног развоја, као и да се испита

повезаност ових стилова учења са специфичностима когнитивне обраде код дислексије.

Постављени циљеви су у складу образложењем теме и понуђеном литературом, те их комисија сматра подобним.

5. очекиваних резултата

Кандидат претпоставља да ће група адолесцената са дислексијом показати различит образац предоминантних стилова учења у односу на компарабилну групу типичног развоја, најпре у смислу значајно веће заступљености визуелног стила учења. Даље, очекује да ће оваква преференција бити повезана са претпостављеним инсуфицијентним механизмима језичке (фонолошке) обраде код дислексије. Наведене хипотезе су у складу са статусом конструката који се темом истражују, као и са налазима сличних савремених студија. Комисија сматра да су постављене хипотезе подобне.

6. плана рада

Кандидат планира да испита, у групи адолесцената са дислексијом и компарабилној групи адолесцената типичног развоја:

- преферирани стил учења,
- когнитивне способности релевантне за дислексију (краткорочну и радну меморију, брзо аутоматско именовање, способности фонолошког декодирања, сегментације и супституције),
- повезаност између специфичности когнитивне обраде и преференције стила унутар и између група

уз контролу опште и невербалне интелектуалне способности (применом композитног инструмента), социоекономског статуса, узраста и пола.

Варијабле су јасно дефинисане. Комисија сматра да план рада омогућава добијање потребних података и одговора на постављена питања, те их сматра подобним.

7. метода и узорка истраживања

Узорак би сачињавало минимално 60-оро адолесцената узраста 12-16 година, ученика основних и средњих школа. Од укупног узорка, део ($n=30$) би сачињавали адолесценти које су стручне здравствене институције дијагностиковале као децу са дислексијом (деца нормалног интелектуалног развоја, која показују, или су у тренутку постављања дијагнозе, показивала заостајање од бар две године у способности читања у односу на свој календарски узраст), док би другу групу чинили адолесценти типичног развоја ($n=30$), уједначени са првом по полу, узрасту и интелигенцији.

Узорак би искључивао адолесценте са суспектним или верификованим емоционалним поремећајима, социокултурном депривацијом, психијатријском или неуролошким обољењима, као и сензорним оштећењима.

Предложена је примена следећих инструмената и поступака:

1. Инвентар стилова учења према визуо-аудио-кинестетичком (ВАРК) моделу (Fleming, 2009), упитник самопроцене преферираних стилова учења, емпиријски валидиран. Садржи 16 дескрипција ситуација за које испитаник бира одговор који најбоље описује његово понашање или преференцију у датој ситуацији. Свака појединачна варијабла (преференција одређеног стила) оцењује се бројем избора од могућих максималних шеснаест.
2. Задатак читања речи и псеудо-речи дизајниран за потребе овог истраживања, према типичном моделу испитивања фонолошког декодирања (Catts et al, 1999; Flynn & Rahbar, 1998; Manis et al, 2000; O'Connor & Jenkins, 1999; Scarborough, 1998; Torgesen, 1998; Torgesen & Mathes, 2000, 2002; Wolf et al., 2000). Садржи укупно 48 речи распоређених у три категорије: веома фреквентне, мало фреквентне и псеудо-речи. Оцењује се брзина и број тачних одговора.
3. Задатак за процену способности сегментирања речи у фонеме и способност супституције фонема у речима формулисан за потребе овог истраживања према типичном моделу испитивања фонолошке свести (Ramus, 2003; Carroll, 2003, Walley et al, 2003). Поједини ајтеми захтевају изостављање односно супституцију фонема у речима или паровима речи (придев+именица), прогресивне тежине, од двосложних до петосложних речи. Оцењује се број тачних одговора.
4. Тест за процену брзог аутоматизованог именовања, креиран према оригиналном дизајну RAN (*Rapid Automatized Naming*, Denckla & Rudel, 1974, 1976; Wolf et al, 2000). Предвиђено је сукцесивно задавање укупно 50 стимулуса, у низовима од по 5 стимулуса, са садржајем по узору на оригинални инструмент (4 категорије стимулуса-слова, бројеви, објекти, боје).
5. Испитивање вербалне/фонолошке краткорочне и радне меморије према теоријском моделу и поступцима које препоручује Гедеркол (Gathercole et al 1993; Gathercole & Alloway, 2006). Обухватило би четири задатка:
 - Понављање бројева унапред, низови бројева прогресивне тежине који се понављају оним редом којим су одслушани (РЕВИСК),
 - Понављање не-речи, прогресивне тежине, оним редом којим су одслушане (Gathercole & Alloway, 2006),
 - Понављање бројева уназад (РЕВИСК).
 - Задатак опсега реченице (orig. „*Sentence span task*“, Swanson, 1993), адаптација оригиналних задатака намењених испитивању дефицита радне меморије (Daneman & Carpenter, 1980) прилагођена школској деци средњег узраста. Захтева да дете одговори на питања везана за сетове међусобно неповезаних реченица дужине 7 до 10 речи и да истовремено репродукује последњу реч из сваке реченице.

6. Процена опште интелектуалне способности, РЕВИСК (Биро, 1987). Осим укупног коефицијента интелигенције, са ове скале биће коришћен и показатељ невербалних способности.

Планиране технике су добро засноване у савременој литератури, узорак адекватан постављеним циљевима. Комисија сматра предложени метод подобним.

8. места, лабораторијске опреме и опреме за експериментални рад

Испитивање би се вршило у самој школи, уобичајеном методологијом и са материјалима какви се типично користе у психолошкој и неуропсихолошкој процени

Комисија сматра предложени приступ подобним.

9. методе статистичке обраде података и осталих релевантних података

Пошто је основна намера студије да се истражи и упореди повезаност базичних когнитивних карактеристика и преферираног стила учења у обе групе, нацрт је замишљен као факторијални (главни фактор: група), али и корелациони (испитивање повезаности стилова учења и когнитивних специфичности). У складу са овим, као и према карактеристикама добијених података, био би начињен одабир одговарајућих статистичких тестова.

С обзиром да је у питању експлоративна студија, комисија сматра да је овакав општи приступ обради података прихватљив и подобан.

VI ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

Кандидат, Светлана Обрадовић, претходно је са успехом одбранила магистарску тезу и стекла звање у области специјалне едукације и рехабилитације. Досадашњим ангажовањем и публикованим истраживањима показала је интерес и способност за даљи истраживачки рад.

На основу увида у биографију, стручну и научну активност кандидата мр Светлане Обрадовић, Комисија сматра да кандидат испуњава услове по Закону о научно истраживачкој делатности и Статуту Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, за израду докторске дисертације, с обзиром да има:

- одбраћену магистарску тезу и академски назив магистра наука,
- радове објављене у часописима националног значаја;

- радове саопштене на домаћим и међународним скуповима, штампане у целини или у изводу,
- учешће у научно истраживачким пројектима.

Предложена тема докторске тезе јасно произилази из досадашњег професионалног ангажовања кандидата. Тема је актуелна и повезује више истраживачких области; ова студија би, са једне стране, могла допринети увећању још увек релативно скромне емпиријске базе података везане за дислексију у нашој популацији (нарочито код адолесцената), а са друге, провери предложеног модела стилова учења. Теоријски основ је базиран на савременој литератури, а само истаживање адекватно покрива постављене теме. Може се очекивати да би резултати могли представљати значајан допринос корпусу истраживачких радова у овој области.

Због свега реченог, комисија предлаже Већу за мастер, специјалистичке и докторске студије, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитета у Београду, да прихвати овај извештај и одобри израду докторске дисертације под називом *„Когнитивни стилови учења адолесцената са дислексијом“* кандидата мр. **Светлане Обрадовић.**

У Београду, 10. новембра 2011.

Чланови комисије:

Проф.др Надежда Крстић

Проф. Др Славица Голубовић

Проф. Др Драгана Бјекић